

(cf. Cremer, o. c. 216 str.). — Ako se dakle riječju *βδέλυγμα* označi Antikrist sensu stricto, a sve protuvjersko, napose protukršćansko djelovanje izvjesnih činilaca kao tipično nagovještanje posljednjeg *βδέλυγμα* to će ovaj potonji jamačno ostati nezapazhen gotovo do posljednjeg časa, ili obratno: viden ondje, gdje ga ne bude. Zbog lakoće zablude potreban je velik oprez. Taj oprez potreban je i zbog raznih prognostava i nasilja, što ih areligiozni elementi čine na svemu što je Božje. Taj oprez je raznolik i mnogostran, te ga je Gospodin ne jednom preporučio svojim učenicima i sljedbenicima. Bile dakle riječi: Qui legit, intelligat Kristove ili apostolsko-crkvene, one su dijelak one opreznosti, koja će biti u golemoj mjeri potrebna, kad posljednja »abominatio desolationis« razvije svoje djelovanje.

Iz crkvenog života.

Dr. Dragutin Kniewald.

Sudjelovanje katolika kod sastanaka »za sjedinjenje svih kršćana«. Suprema Sacra Congregatio S. Officii odredila je 8. srpnja 1927. da katolici ne smiju sudjelovati ili podupirati sastanke, skupštine, govore ili društva nekatolika, koja nastoje da udruže vezom jedinstvene religije sve one, koji sebi na koji mu drago način prisvajaju kršćansko ime, nego da se imade u svemu obdržavati dekret S. Officii 4. srpnja 1919. De participatione catholicorum societati »Ad procurandam christianitatis unitatem«. (AAS 1927. VIII. 278).

Za postignuće doktorata bogoslovlja i kanonskoga prava potrebno je u smislu enciklike Pascendi 8. IX. 1907. i deklaracije S. Cong. de Seminariis et studiorum Universitatibus od 29. IV. 1927., da je kandidat prije svršio tečaj skolastičke filozofije. To je potrebno za valjanost doktorata (AAS 1927., V. 194).

Blagdan sv. Terezije od maloga Isusa određen je po SRC pro universali Ecclesia na dan 3. listopada. Taj dan treba da po čitavoj zemlji u buduće čitav svjetovni i redovnički kler vrši oficij i misu, prema propisanim obrascima, ritu duplici minori. Sve se vrši kao pro Virgine tantum, osim određenih čitanja drugog nokturna i molitve: Domine, qui dixisti: Nisi efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum coelorum: da nobis, quaesumus ita beatæ Teresiae Virginis in humilitate et simplicitate cordis vestigia sectari, ut praemia consequamur aeterna: Qui vivis. Misa je Dilexisti uz predašnju molitvu.

Političko djelovanje svećenika. S. Congr. Concilii odgovorila je 26. II. 1927. da Ordinarij ima pravo i dužnost posebnom odredbom zabraniti političko djelovanje svećenicima, koji ga ne bi izvrši-

vali saglasno s uputama sv. Stolice. Tko bi ovu odredbu prekršio, ili se ne bi popravio nakon opomene, može i mora biti kažnjen ad normam sacrorum canonum (AAS. 1927. IV. 138).

Episkopat republike Costa Rica upravio je 11. I. 1927. prigodom izbora predsjednika republike i narodnih poslanika za kongres opširnu kolektivnu poslanicu cijelom tamošnjem svećenstvu. Naglasivši u početku važnost tih izbora, kod kojih »svaki u svom djelokrugu treba nastojati, da vlada bude povjerena najsposobnijim ličnostima«, ističe Episkopat, da svećenstvo »ima ostati u vedrim visinama vlastitoga zvanja, ne tražeći ništa drugo, nego samo duhovnu dobrobit svih, bez razlike političkih stranaka«. Onda nastavlja: »Izrazujemo vam našu formalnu volju o vašem držanju prigodom izbora, a da se ne odričemo prava i da ne izbjegavamo lužnosti, što ih ima kler i u politici, kad se radi o interesima religije. Mi prihvaćamo upute sv. Stolice kao naše, a da time ne umanjujemo naših prava kao građana i stalnih braniča vjere i morala Krista Gospoda. Mi određujemo kao apsolutno pravilo vašeg držanja najstrožu apstinenciju od sudjelovanja kod svake političke borbe... Naša je služba, da s vima pomažemo... Svećeništvo ima te zadaće, da pomaže pobjedi koje mu drago stranke, niti, da zbuduje duhove u borbi za materijalne interese, već nasuprot, da buzdava strasti i da diže srca u visine božanskoga mira i ljubavi. Lenarni koncil Latinske Amerike određuje u svom dekretu 656: Neka se kler razborito uzdržava od raspravljanja čisto političkih i građanskih pitanja, u kojima se može imati različito mišljenje, da se ne ogriješi o nauku i zakon katoličke Crkve. Neka se kler ne upušta u političke stranke, da se ne bi činilo kao da naša sveta vjera, koja treba da bude iznad svih ljudskih interesa i koja treba da ljubavlju i dobrohotnošću ujedinjuje duše svih građana, ne izoštuje svojega poslanja i da se njezina spasonosna služba ne učini umjivom. Neka se dakle kler uzdržava od javnog raspravljanja tih stvari izvan crkve, a pogotovu u crkvi.« Sada slijedi 8 tačaka kojima Episkopat daje svećenstvu konkretne i precizne upute. — 1. Neka se kler potpuno apstinira od svega, što je u vezi s ovođšnjom izbornom kampanjom. Kako nijedna od stranaka nije vorena neprijateljica religije, građanska i politička pitanja, koja dodiruju katoličke nauke i ćudorede, ostaju izvan naše vrhunavske javne službe. 2. Naročito je zabranjeno svećenicima javno raspravljati o stranačko-političkim pitanjima, osobito s propovijednice, što bi značilo, pretvoriti je u profanu govorničku tribinu, i učestvovati u odborima, listama, klubovima, sastancima, koji su politički značaj. 3. Osobito u izbornu vrijeme treba svećenik nastojati ujediniti srca svih građana u ljubavi i dobrohotnosti. 4. Neka rade u skladu s uputama sv. Stolice: »Nije zabranjeno službenima Crkve da u izborima daju svoj glas ili da prime javne službe, koje nisu inkompatibilne sa svećeničkim dostojanstvom. To može,

u pojedinom slučaju, biti i potrebno. Neka se svećenici čuvaju, da ih ne povuku za sobom stranačke strasti, te bi se činilo, kao da se bave ljudskim, a ne Božjim stvarima i nikad neka ne prijeđu granica umjerenosti.« (Kard. Rampola 5. IV. 1900.). — U točki 5. podsjećaju biskupi na Can. 189, § 4 i na autentičnu deklaraciju papinske komisije od 25. IV. 1922., prema kojima treba svećenik, koji hoće kandidirati, dozvolu svoga Ordinarija, kao i Ordinarija mjesta, gdje kandidira, a biskupima je određeno, da se u tomu pokažu »potius difficiles quam faciles«. 6. »Neka ne zaborave naglasiti veoma važnu dužnost u savjesti i pred Bogom, što je imadu gradani, da uvijek i u svemu nastoje oko sve većeg boljitka religije i domovine. A izvršivši ovu općenitu dužnost neka se uzdržavaju davati prednost jednoj stranci pred drugom, osim, ako je jedna od njih otvoreno neprijateljska religiji« (Konc. Am. L. dekret 656). — 7. A da se ne počini pogreška u tako delikatnoj stvari — jer ima raznih kriterija, po kojima se prosuđuju stranke — na biskupe i na njihove consila vigilantiae spada izjaviti, da li je neka stranka neprijateljska religiji, ili nije, i to u svom programu, svojoj propagandi, ili svojim političkim tendencijama«. Točka 8. određuje molitve za vrijeme izbora. (D. C. 16. VIII. 1927. No. 379. 93—96).

Katolička Akcija u Švicarskoj. Poznati župnik u Baselu, Robert Mäder, izdao je u maju 1927. knjižicu: Die Katholische Aktion! kao 3. svezak knjižnice: Schriften der Erneuerung. U svom vatrenom stilu kaže: »Naša je najprva zadaća »katolizacija katolika«, koju imade postići svećenik u zajednici s organizovanom pomoću svjetovnih apostola. Zato su pape dali geslo: Katolička Akcija!.... Treba da stvorimo jedan orlovski rod... s katoličkim shvaćanjem, katoličkim očima, katoličkim ušima, katoličkim jezikom, katoličkom rukom, katoličkom nogom, katoličkim srcem. To hoće Katolička Akcija.« O svojoj knjižici on sam kaže: »Ova knjižica nije program. Program Katoličke Akcije stvaraju Pape i biskupi. To nije ni organizacijska uputa... Mi bismo htjeli samo malo prodramati, ohrabriti, opomenuti, ulja i vina uliti u rane, što ih je zadalo vrijeme...«. U poglavlju: Sv. Otac hoće! lijepo prikazuje zadaću i značaj K. A.: K. A. je u svome izvoru, cilju, sredstvima, vrhunarska, apostolska, poslušna, sveta, katolička, ili ona to nije... Katolička društva ne će prebroditi krize, što su ih snašle, umjetnom i površnom reklamom ili spretnim vanjskim priredbama... nego duhom K. A., duhom, što ga je dao i daje Pijo XI.«

Katolička Akcija u Njemačkoj. »Stimmen der Zeit« od kolovoza o. g. donose dva važna članka, koja se međusobno popunjuju. Prvi je: »Um die Einigkeit der deutschen Katholiken«, od Fr. Muckermanna, a drugi: »Die Vertiefung der katholischen Aktion« od C. Noppela D. I. Prvi konstatuje, da se »sve više naglasuje načelo, da katolik može pripadati i drugim strankama, a ne samo centru. Dušobrižnici i vode kulturnih nastojanja moraju biti na oprezu

da ne budu proglašeni za propagatore centra u svojoj službi... Čini se, da je jedno poglavlje njemačke povijesti dovršeno i da mora ustupiti mjesto posve novim shvaćanjima. Kako je došlo do toga?... U doba kulturkampfa prevladavali su konfesionalni zahtjevi sve ostalo... No što su se više katolici uživali u državu, što su je više smatrali svojom, to je jače morao iskočiti i državni interes pored vjerskoga... Mi moramo ostati vjerni tradiciji i dalje raditi iz onoga duha, koji nas je izveo iz ropstva trajnog i načelnog zapostavljanja i dao nam građansku jednakopravnost i crkvenu slobodu«. Prema svemu izgleda, kao da je ovaj prvi članak neka pretpostavka, odnosno ograda drugom članku, da se ne bi činilo, da taj drugi članak, koji pokazuje nove puteve i otvara nove vidike, hoće poništiti ili oslabiti političku reprezentaciju njemačkih katolika. Ne da se naime više poricati, da u Njemačkoj (i Austriji) »imade mnogo njemačko-nacionalnih i kršćansko-socialnih katolika, kao i takvih, kojima je politika dojadila. Tako je došlo do toga, da se nerado čuje, kad se istovjetuje katolička štampa s centrumaškom, te se sve više opaža zahtjev za načelnom štampom katoličkog naziranja« (Allg. Rundschau 6. VIII. 1927.). Nastaje dakle pitanje, kako će njemački katolici, kao katolici, djelovati u javnom životu i ostati potpuno jedinstveni. Odgovor glasi: u Katoličkoj Akciji Pija XI. Taj odgovor daje i razvija ga osobito Karl Neundörfer u knjizi »Zwischen Kirche und Welt« i, prema njemu, P. Noppel u ovom članku. »I mi ćemo se u Njemačkoj morati više nego dosad zanimati za pojam i sadržaj Katoličke Akcije u smislu Crkve. To je potrebno, jer treba da se tačnije ustanovi granica izravnog utjecaja Crkve na javni život i objasni djelokrug, unutar kojega Crkva s pravom traži i očekuje jedinstvo svih vjernika. — Ako se ovo pitanje kod nas često zaobilazilo, ili se kušalo prikazati, kao da nije od važnosti za njemačke prilike, to je bilo očito zato, jer je postojala bojazan, da bi se možda dosljednim prihvaćanjem ove misli politička jedinstvenost njemačkih katolika pocijepala, ili se možda činilo nepotrebnim izlučivati nepolitičke probleme, kad su njemački katolici i onako i u samoj politici jedinstveni, odnosno nastupaju jedinstveno naprama vani. No to je, kako rekosmo, ipak potrebno, da se jasno potegne granica čisto političkog djelokruga i onoga, koji prelazi u sferu Crkve i religije. To je i u smislu papinskih izjava. Mogle bi nastati bojazni, da će jako naglašavanje neposredne zadaće Crkve i Katoličke Akcije još šire krugove otuđiti političkom životu, nego se to danas opaža, pa bi tako nastala pogibelj, da se državna izgradnja prepusti onima, koji ne drže mnogo do vjere, ili su joj i protivnici. No ove su bojazni bezpredmetne, ako K. A. živi i radi doista apostolski, na svim područjima života. A kod prigovora, da bi K. A. mogla uzdrmati političkim jedinstvom njemačkih katolika treba pretpostaviti, da se, naravno, političko jedinstvo ne može kupiti uz cijenu načelne jasnoće na

crkveno-političkom polju. Upravo onaj, kojemu je doista na srcu cilj K. A., mora nastojati, da ga za svaki slučaj osigura, da ga učini neovisnim od slučajnosti i razvitka političkog života. Ali nije K. A., ni kod nas, poželjna kamo kao »prva pomoć za svaki slučaj«. Mi držimo, da će upravo iz same K. A. niknuti nove duševne sile katoličkog jedinstva i izvan užeg područja same K. A. Katolička je Akcija jedino moguća pobjeda laicizma i to upravo zato, jer je ona sama laički apostolat pod vodstvom biskupa. Ona ima da u budućnosti stvori potpuni katolički duh, ona i njemačkim katolicima nije razlogom cijepanja ili bijega pred svijetom«. Značajno je, da je oveći izvadak iz ovoga članka kao naročita informacija preveden i otisnut u Osservatore Romano 12. VIII. 1927.

Njemački katolici u Kanadi održali su 5. srpnja o. g. svoj katolički sastanak u Trampig Lake, Saska. Biskup Prudhomme rekao je tom prigodom: »Ovaj sastanak treba da još uže poveže vezu sloge njemačkih katolika... Želim, da u Vama ojača duh discipline i poslušnosti... Vaš je poglavar sv. Otac u Rimu. Vaš je poglavar Vaš biskup. Vaš je poglavar Vaš župnik. Ovima treba da budete poslušni na prvom mjestu, jer oni su od Boga postavljeni, da upravljaju i vode sva (katolička) udruženja. U stvarima Vaših udruženja imate uz to da se pokoravate odredbama središnjice i okružja«. (KIPA 8. VIII. 1927.).

iz alokucije Pija XI. 20. lipnja 1927. »Da završimo govor o ovoj neugodnoj stvari (Action Française) ozbiljnim riječima, kojima naš sv. Ambrozije i sv. biskup i mučenik Ciprijan ističu jedinstvo Crkve, ne samo u stvarima vjerskih dogmi, nego i u svemu, što se odnosi na auktoritet i poslušnost. Poznata je znamenita riječ sv. Ambrozija: Gdje je Petar, tamo je Crkva, a gdje je Crkva, tamo nema smrti, nego je život vječni (In Ps. 40, 30. P. L. XIV, 1134). A već je sv. Ciprijan ustvrdio: »Ne će dostići Kristove nagrade, tko je ostavio Kristovu Crkvu. Taj je stranac, tudin i neprijatelj. Ne može imati Boga za Oca, tko nema Crkvu kao majku« (De un. Eccl. VI, P. L. IV, 519). I malo prije: »Tko ne drži ovo jedinstvo Crkve, kako može misliti da vjeruje? Tko se protivi Crkvi, kako može misliti, da je u Crkvi? Ovo jedinstvo treba upravo mi biskupi da nepokolebivo držimo i branimo, da pokažemo, da je episkopat jedan i nedjeljiv« (Ib. IV, 519). Ovih zadnjih riječi ne bismo htjeli izostaviti, jer nam se čine, kao da su unapred napisane u pohvalu naše braće franceskih biskupa, koji su ostali s nama u našim nevoljama (I. Petr. II. 25).« (AAS. 1927, VII. 238/9).

Aprobacija staroslovenskog misala latinskim pismenima štampanog otisnuta je u AAS 1927 IV. 156 i nosi datum 9. III. 1927. — Aprobacija je dana misalu, kako ga je uredio i latinicom transkribirao dr. Vajs, a na osnovu pregledbe i prijedloga nadbiskupa zagrebačkog dra A. Bauera i biskupa šibenskog fra Jerolima Milete, konsultora SRC. Ovaj misal može upotrebljavati cijeli kler, koji se

zakonito služi staroslovenskim jezikom u liturgiji. Time su dakle derogirane dosadanje odredbe, koje su tražile glagolska pismena za staroslovenske bogoslužne knjige, ali nije prošireno pravo upotrebljavanja staroslovenskog jezika u bogoslužju. — Koliko smo obaviješteni, na sličan će način biti svojevremeno izdana i aprobacija novog Rimskog Obrednika u hrvatskom prijevodu za sve biskupije, koji je predan u štampu.

Recenzije.

Dr. Remigius Stölzle: Charles Darwins Stellung zum Gottesglauben. Rektoratsrede gehalten am 339. Stiftungsfeste (11. Mai 1921.). Leipzig 1922. Verlag von Felix Meiner, 8°, str. 34.

U zbirci »Philosophische Zeitfragen« izdan je ovaj rektorski govor pokojnog prof. Dr. R. Stölzle, u kojem on na temelju tačnih pismenih izjava određuje Darwinovo stajalište u pitanju vjere u Boga. Istina je, da i danas mnogi broje Darwina među teiste, jednako kao što ga drugi pribrajaju k ateistima. Dr. Stölzle pokazuje, zašto je to moguće: jer je sâm Darwin jedno vrijeme odlučno zauzimao stav, priznavajući opstojnost Boga, da ga kasnije, ne doduše napusti, ali svojim izjavama oslabi. Ispravno je to: Darwin odbija od sebe oznaku ateista, naziva se sâm agnostikom, a u svom sistemu ne daje Bogu nikakove djelotvorne uloge. Ako je na početku i govorio o aktu stvorenja, kasnije je taj pojam izlučio iz svog sistema. Ne će dakle baš jako pogriješiti, tko ga stvarno ubroji među ateiste.

Razumljivo je zašto ga se toliko drže oni, koji su u znanosti tendenciozni. Naročito u pitanjima evolucije životinjskih vrsta i čovjeka, gdje još nema apodiktčkih dokaza.

Darwin je međutim kraj sveg svog agnostičkog stava u pitanju opstojnosti Boga, kud i kamo simpatičniji i kao trijezni, ozbiljni učenjak vredniji od mnogih svojih nastavljača. On je svome uvjerenju dao izraz neopredijeljnosti, dok su njegovi neki kasniji pristaše bez ikakovih jačih i stvarnijih dokaza koraknuli daleko naprijed u negativnosti, ostavivši tako naučno polje i zaplovivši u carstvo fantastičnih nagađanja.

Ima i danas takovih fantasta, koji »u ime« znanosti i darwinizma daju izjave i tvrdnje, radi kojih bi ih sâm Darwin odsudio.

Dr. A. Živković.

Borislav Lorenc: Pregled istorije filozofije. Beograd 1927. XII + 191. Din 30.—

Jedna malena knjiga, koju treba da pozdravimo, jer je radena velikim trudom i odličnom spremom, a ima i veoma praktičnu vrijednost, osobito za studente. Ovim je priručnikom i opet ispunjena jedna praznina